

**Формування психологічної
готовності
військовослужбовців
військової служби за
контрактом до виконання
завдань за призначенням під
час бойового злагодження**

У методичному посібнику викладено зміст, складові та критерії психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням на етапі бойового злагодження. Розглянуто особливості формування психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням на цьому етапі, надано рекомендації командному складу штатних підрозділів та психологам щодо оцінки психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до здійснення професійної діяльності в умовах ведення бойових дій під час бойового злагодження та підвищення ефективності її формування.

Посібник може бути використаний у роботі психологів, викладачів, у структурах, на які покладається морально-психологічне забезпечення Збройних Сил України.

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР
ГУМАНІТАРНИХ ПРОБЛЕМ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ОБМЕЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:
обмежень для розповсюдження немає

**ФОРМУВАННЯ
ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЗА
КОНТРАКТМ ДО ВИКОНАННЯ
ЗАВДАНЬ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ
ПІД ЧАС БОЙОВОГО
ЗЛАГОДЖЕННЯ**

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ – 2023

УДК 159.9.072.433

Ф 79

Ф 79 **Формування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання завдань за призначенням під час бойового злагодження:** методичний посібник. / Кокурн О. М., Мороз В. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С. — Київ: «Центр учбової літератури», 2023. — 170 с.

ISBN 978-611-01-2909-1

У методичному посібнику викладено зміст, складові та критерії психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням на етапі бойового злагодження. Розглянуто особливості формування психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням на цьому етапі, надано рекомендації командному складу штатних підрозділів та психологам щодо оцінки психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до здійснення професійної діяльності в умовах ведення бойових дій під час бойового злагодження та підвищення ефективності її формування.

Посібник може бути використаний у роботі психологів, викладачів, у структурах, на які покладається морально-психологічне забезпечення Збройних Сил України.

ISBN 978-611-01-2909-1

© «Центр учбової літератури», 2023.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади формування психологічної готовності військовослужбовців до військово-професійної діяльності.....	7
1.1. Зміст, складові та критерії психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням на етапі бойового злагодження.....	7
1.2. Формування психологічної готовності до діяльності в екстремальних умовах.....	11
1.3. Специфіка, зміст та основні завдання діяльності військовослужбовців на етапі бойового злагодження військових частин і підрозділів.....	16
РОЗДІЛ 2. Методичне забезпечення діагностування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання завдань за призначенням під час бойового злагодження.....	24
РОЗДІЛ 3. Особливості формування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання завдань за призначенням під час бойового злагодження.....	40
3.1. Організація та методи дослідження.....	40
3.2. Аналіз рівня психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням на початку бойового злагодження	41
3.3. Аналіз змін, що відбулися у психологічній готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням за час бойового злагодження.....	49
3.4. Аналіз кореляційних зв'язків між показниками психодіагностики та експертним оцінюванням рівня готовності військовослужбовців до успішного виконання службових завдань в ООС.....	54
3.5. Узагальнення емпіричних результатів.....	59

РОЗДІЛ 4. Методичні рекомендації командному складу штатних підрозділів і психологам щодо оцінки психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до здійснення професійної діяльності в умовах ведення бойових дій під час бойового злагодження та підвищення ефективності її формування.....	64
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	123
ДОДАТКИ.....	129

ВСТУП

Тривале виконання військовослужбовцями службових обов'язків у складних та екстремальних умовах може призводити до дезадаптації, зниження опірності організму, нервово-психічної перенапруги та виникнення в них стійких негативних психічних станів. Тому проблема формування психологічної готовності військовослужбовців Збройних Сил України (далі - ЗС України) до виконання завдань за призначенням є надзвичайно значущою, оскільки від такої готовності залежить не тільки ефективність службової діяльності військовослужбовців, але й їх особиста безпека.

Досвід проведення Антитерористичної операції (далі - АТО) та операції Об'єднаних сил (далі - ООС) на території Донецької і Луганської областей показує, що результат виконання бойових завдань підрозділами ЗС України залежить, насамперед, від психологічної готовності особового складу, яка забезпечується професійним відбором, професійною підготовкою фахівців до ефективної та безпечної діяльності та безпосередньою професійною діяльністю. Її формування є одним із пріоритетних завдань впродовж професійної підготовки та подальших етапів професійного становлення фахівця. Зрозуміло, що психологічна готовність до різних видів діяльності має свої специфічні особливості.

Проблему психологічної готовності стосовно її значення для ефективності діяльності в складних та екстремальних умовах у своїх працях розглядало достатньо багато науковців в Україні та за кордоном: Серед українських науковців цією проблемою займалися В. Вареник [1], М. Корольчук [20], С. Миронець [30], О. Тімченко [46], М. Кришталь [23], О. Кокун [12], В. Молотай [31], І. Окуленко [33], І. Горелов [4], О. Колесніченко [19], О. Поканевич [34] та інші.

Аналіз наукової літератури за цим напрямом та досвід проведення ООС (АТО) указує на те, що формування психологічної готовності військовослужбовців має здійснюватися протягом

усього строку служби. Однак проблема психологічної готовності військовослужбовців саме на етапі бойового злагодження у майже не досліджена. Також на неналежному рівні залишається методичне забезпечення діагностування психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням, оскільки не запропоновано чіткого переліку методичного інструментарію для діагностування такої готовності.

У посібнику докладно викладено теоретико-методологічні засади та практичні рекомендації щодо кількісної та якісної оцінки рівня психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання завдань за призначенням під час бойового злагодження.

Психологічна готовність до виконання службово-бойових завдань на етапі бойового злагодження авторами посібника представляється як сукупність певних психологічних властивостей та станів особистості, яка складається з особистісної та функціональної готовності. Перша передбачає наявність чотирьох компонентів, а друга – шести.

Представлено методичні рекомендації, які ґрунтуються на результатах проведеного наукового пошуку та розроблені на основі отриманих емпіричних показників. Вони охоплюють усі компоненти психологічної готовності військовослужбовців і допоможуть командирам військових частин (підрозділів) вдосконалювати організацію та зміст занять, спрямовуючи їх на ефективне формування психологічної готовності військовослужбовців ЗС України, які залучаються до проведення ООС.

Дотримання розроблених методичних рекомендацій дозволить підвищити професіоналізм командного складу штатних підрозділів у частині, що стосується психологічної складової підготовки військовослужбовців.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО ВІЙСЬКОВО- ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В якості основних теоретико-методологічних засад визначення особливостей формування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання завдань за призначенням під час бойового злагодження, у першому розділі нами буде проаналізовано зміст та складові психологічної готовності до військово-професійної діяльності, специфіку завдань під час бойового злагодження та на цій основі визначено сутність поняття психологічної готовності, зміст, складові та критерії психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням під час проведення ООС.

1.1. Зміст, складові та критерії психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням на етапі бойового злагодження

Психологічна готовність до різних видів діяльності має свої специфічні особливості. Психологічну готовність військовослужбовця до виконання завдань за призначенням у районі проведення ООС на етапі бойового злагодження можна визначити як інтегративне особистісне утворення, яке складається з теоретично обґрунтованих та емпірично апробованих нами в попередніх дослідженнях структури та змісту *тривалої психологічної готовності фахівця до діяльності в екстремальних умовах* [12; 18]. Відповідно до неї, *психологічна готовність військовослужбовця до виконання службово-бойових завдань* складається з особистісної та функціональної готовності. Перша передбачає наявність чотирьох компонентів, а друга – шести.

Структура психологічної готовності військовослужбовця до виконання службово-бойових завдань:

1. Особистісна готовність.

1.1. Моральна готовність.

1.1.1. Усвідомлення обов'язку, відповідальності.

1.1.2. Усвідомлення небезпеки для власного життя.

1.1.3. Усвідомлення соціального та особистісного сенсу службової діяльності.

1.1.4. Активна життєва позиція.

1.1.5. Самокритичність.

1.1.6. Потреба у військово-професійному самовдосконаленні.

1.2. Вольова готовність.

1.2.1. Впевненість у собі.

1.2.2. Зібраність, організованість.

1.2.3. Сміливість, рішучість.

1.2.4. Самоконтроль, витримка.

1.2.5. Готовність до ризику.

1.3. Комунікативна готовність.

1.3.1. Комунікабельність.

1.3.2. Переконаливість.

1.3.3. Володіння військово-професійною мовою.

1.3.4. Вміння віддавати чіткі команди.

1.3.5. Повага до колег, готовність до взаємодопомоги.

1.4. Загальнопсихологічна готовність.

1.4.1. Оптимальний рівень особистісної тривожності.

1.4.2. Високі здібності до саморегуляції психічного стану.

1.4.3. Розвинуті пізнавальні здібності.

1.4.4. Розвинуті здібності до планування, моделювання, програмування, оцінки результатів військово-професійної діяльності.

2. Функціональна готовність.

2.1. Мотиваційна готовність.

2.1.1. Відданість військовій службі.

2.1.2. Переконавання в необхідності власної військової професії.

2.1.3. Потреба в успішному вирішенні військово-професійних завдань.

2.1.4. Бажання досягти успіху в військово-професійній діяльності.

2.1.5. Потреба в самовдосконаленні.

2.2. Когнітивна готовність.

2.2.1. Знання військово-професійних обов'язків, функцій.

2.2.2. Оцінка їх суспільної значущості.

2.2.3. Знання способів, методів, засобів вирішення військово-професійних завдань.

2.2.4. Адекватність усвідомлення своїх можливостей, здібностей.

2.2.5. Знання особливостей та ймовірних змін у службовій діяльності.

2.3. Креативна готовність.

2.3.1. Здатність генерувати ідеї.

2.3.2. Гнучкість розуму.

2.4. Орієнтаційна готовність.

2.4.1. Знання про особливості й умови службової діяльності.

2.4.2. Знання про вимоги службової діяльності до особистості.

2.5. Операційна готовність.

2.5.1. Наявність необхідних військово-професійних умінь і навичок.

2.5.2. Володіння способами та прийомами військово-професійної діяльності.

2.5.3. Здатність до моделювання своєї військово-професійної діяльності та антиципації.

2.6. Оцінювальна готовність.

2.6.1. Адекватність самооцінки власної військово-професійної підготовленості та відповідності результатів вирішення службових задач визначеним вимогам.

Отже, психологічну готовність військовослужбовця до виконання службово-бойових завдань характеризують 38 показників (20 – особистісну готовність, 18 – функціональну).

Психологічна готовність особового складу, забезпечується професійним відбором, професійною підготовкою фахівців до ефективної та безпечної діяльності та безпосередньою військово-професійною діяльністю.

Водночас, детермінанти психологічної неготовності до дії в екстремальній ситуації не є достатньо вивченими. У недостатньо психологічно та професійно підготовлених військовослужбовців у кризовій ситуації може сповільнюватися реакція, порушуватися координація, стійкість рухів і дій, послаблюватися увага та пам'ять. Це знижує й ставить під загрозу результативність їх діяльності. Психологічна неготовність до перебування в екстремальній ситуації, за твердженням О. Колесніченка, може зумовити порушення у функціонуванні психіки особистості, яка виявляється у страху професійної реалізації, агресії, тривожності, невпевненості у собі, відчутті меншовартості та агресивності, депресії, суїцидальних проявах [19].

Неготовність особи до перебування у військових умовах зумовлена впливом низки факторів: “недостатня фізична підготовка до військової служби; низька емоційна готовність до військової служби (негативні установки); слабка підготовленість до виконання обов'язків військової служби; цивільний період життя юнака, що проходив у несприятливому соціальному середовищі (молодіжна субкультура пацифістської спрямованості, шкідливі для життя та здоров'я звички); слабка розвиненість позитивної мотивації на збереження та забезпечення особистої життєдіяльності” [7]. Серед критеріїв неготовності також є: відсутність патріотизму, низька професійна та психологічна готовність до діяльності, низький рівень нервово-психічної стійкості, шкідливі звички, слабка мотивація, схильність до депресій та негативізму.

Остаточне визначення значущості складових компонентів психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань за бойовим призначенням у найскладнішій обстановці сучасного загальновійськового бою на етапі бойового злагодження та відповідних ним кількісних діагностичних критеріїв здійснено в

процесі емпіричних досліджень, результати яких викладено в наступних параграфах.

1.2. Формування психологічної готовності до діяльності в екстремальних умовах

Вагомий внесок у дослідження проблеми формування психологічної готовності військовослужбовців до діяльності в екстремальних умовах зробили В. Бодров, С. Безносів, А. Іваніцький, О. Колесніченко, М. Корольчук, В. Крайнюк, О. Макаревич, В. Маріщук, В. Машков, Г. Нікіфоров, В. Осьодло, О. Поканевич, Л. Смірнов, В. Стасюк, О. Тімченко, М. Томчук, О. Хміляр, Ю. Шаранов, Г. Шестаков, Ю. Ширококов та інші.

Відзначимо, що готовність до діяльності в екстремальних умовах – одна з найважливіших умов забезпечення особистої безпеки кожної людини і суспільства в цілому, що обумовлює необхідність формування в особового складу психологічної готовності та навичок безпечної поведінки.

Проблема оцінки й прогнозування психологічної готовності особового складу, особливо при виконанні задач у екстремальних умовах, є професійно значущою для ЗС України, бо від неї залежить не тільки ефективність професійної діяльності військовослужбовців, але і їх особиста безпека [41]. У зв'язку з цим, формування, оцінка, прогнозування психологічної готовності до діяльності в екстремальних умовах відносяться до числа пріоритетних задач профвідбору, професійно-психологічної підготовки та психологічного забезпечення діяльності.

В Інструкції з організації психологічної підготовки у ЗС України визначено: “Психологічна підготовка особового складу – цілісний і організований процес формування у військовослужбовців психічної стійкості і психологічної готовності до дій у бою, у складних і небезпечних умовах, в обстановці, що різко змінюється, під час тривалої нервово-психічної напруги, подолання труднощів, пов'язаних із виконанням військового обов'язку у мирний і воєнний час” [35].

У процесі формування психологічної готовності особового складу особливого значення набуває теоретична та практична складова їхньої професійної підготовки, які зумовлюють особистісне зростання фахівця, формування психологічної стійкості до тривалого нервово-психічного та фізичного навантаження, здатності адаптуватися до екстремальних умов, ухвалювати рішення з мінімальним емоційним включенням тощо.

Формування в особового складу психічної стійкості та психологічної готовності до бою (виконання завдань за призначенням) є основною метою психологічної підготовки [35].

Таким чином, формування поетапної багатокомпонентної психологічної готовності військовослужбовців до військово-професійної діяльності в умовах ризику, оцінка і система контролю психологічної готовності до виконання поставлених задач за призначенням, досягається в процесі цілеспрямованої психологічної підготовки, яка здійснюється в процесі відновлення боєздатності органів військового управління, військових частин (підрозділів) ЗС України, а також протягом усього терміну військової служби.

На сьогодні відпрацьовано та впроваджено стандарти СТІ 000Г.22Л, СТІ 000А.22А, СТІ 101А.26В; впроваджено STANAG 2564 – Перспективне збереження психічного здоров'я, STANAG 2568 – Гострі стресові розлади, STANAG 2569 – Психологічне управління потенційними травматичними подіями тощо [42; 43; 44; 45; 54; 55; 56; 57; 58].

Психологічна готовність військовослужбовця до бою – один із основних компонентів готовності підрозділу до бойових дій.

Основними компонентами системи формування психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням є:

- психологічна оцінка та діагностика особистісних якостей;
- психологічна підготовка на трьох рівнях регуляції – особистісно-смісловому, ситуативно-цільовому, операційно-виконавчому, відповідно до найбільш слабо розвинутого рівня готовності та найменш сформованого його компонента;

- психологічний супровід у процесі професійної діяльності.

Основними показниками сформованості психологічної готовності є:

- спрямованість і адекватність ціннісно-сислової сфери, усвідомлення військовослужбовцем соціального та особистісного сенсу участі в ООС; потреба в військово-професійному самовдосконаленні;

- своєчасність і доцільність поточних службово-бойових дій, їх адекватність стандартам та умовам службово-бойових ситуацій, адекватність самооцінки власної військово-професійної підготовленості;

- суб'єктивна змобілізованість, упевненість у собі, рішучість і налаштованість на виконання завдань за призначенням; ситуативна емоційно-вольова стійкість і адаптивна урегульованість дій при зміні умов або ускладненні екстремальності обстановки, готовність до ризику;

- оптимальний рівень загальної та ситуативної тривоги;

- здатність до прогнозування динаміки службово-бойових ситуацій і гнучкої зміни алгоритму індивідуальних службово-бойових дій, розвинуті здібності до планування, моделювання, програмування, оцінки результатів військово-професійної діяльності;

- адекватність обґрунтування своїх дій, усвідомлення небезпеки для власного життя;

- відновлення вихідних характеристик психологічної структури діяльності після виконання військовослужбовцями завдання за призначенням.

Динаміка психологічної готовності відображає можливість коливання її показників при виконанні завдань за призначенням. Перед початком діяльності, з її початком і після завершення можливі різні сформовані в індивіда стани готовності, що реалізуються залежно від умов діяльності.

Я. Бондаренко довів, що стан психологічної готовності до складних видів діяльності в екстремальних умовах має динамічну структуру, процес формування стану готовності представляє собою

послідовність взаємопов'язаних процедур і дій:

- усвідомлення своїх потреб, вимог суспільства, колективу або поставленого завдання командним складом;

- усвідомлення цілей виконання завдань, вирішення яких призведе до задоволення потреб або виконання поставленого завдання;

- осмислення й оцінка умов, в яких проходять майбутні події, актуалізація досвіду, що пов'язаний із вирішенням завдань і виконанням вимог;

- визначення на основі досвіду й оцінки майбутніх умов діяльності найбільш раціональних і можливих (допоміжних) способів вирішення завдань або виконання вимог;

- прогнозування прояву своїх інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і вольових процесів, оцінка співвідношення своїх можливостей, рівня домагань і необхідності досягнення певного результату;

- мобілізація сил відповідно до умов і завдань, самонавіювання віри в успішне досягнення мети.

Психологічна підготовка до бойових дій представляє собою систему взаємопов'язаних заходів, які спрямовані на формування у військовослужбовців і військових колективів психологічних якостей, що забезпечують їх психологічну готовність до активних і ефективних дій на полі бою та стійкість до впливу сучасних засобів боротьби, а також формування психологічних умов, що забезпечують безумовне виконання конкретних бойових завдань.

У процесі багаторазового повторення вправ в умовах, які постійно ускладнюються, контроль військовослужбовця над своїми психічними станами й діями поліпшується. Постійно формується психологічний механізм стійкого придушення невпевненості і страху.

В результаті подальшого зміцнення емоційно-вольового контролю військовослужбовця, за рахунок звикання до небезпеки й інших чинників бойової обстановки, психічна напруженість слабшає та стабілізується на оптимальному для нього рівні. З покращенням емоційно-вольового контролю у особового складу

зростає впевненість у своїх здібностях долати труднощі та досягати поставленої мети. Впевненість у собі, своїй зброї, командирах і товаришах допомагає точніше оцінювати бойову ситуацію, ефективніше використовувати на практиці свої знання, навички та вміння. Це свідчить про психологічну підготовленість до виконання бойового завдання.

Ефективність виконання завдань військовослужбовцями в умовах підвищеного ризику в значній мірі визначається величиною їх “зони стабільності”. Під “зоною стабільності” ми розуміємо той розмах подій, у рамках якого нервова система людини зберігає здатність до саморегуляції й еустрес не переходить у дистрес. У зв’язку з цим, основою психологічної підготовки є ідея про необхідність розширення “зони стабільності” військовослужбовців, як одного з найважливіших чинників, що обумовлюють толерантність до стресу, тобто визначають кількість змін, при яких стрес не переходить у дистрес.

Згідно з дослідженнями В. Андерсена, одним із найбільш важливих чинників, який визначає величину “зони стабільності”, є вмотивованість військовослужбовця на професійну діяльність, складовими якої є: усвідомлення ним правоти і значущості своєї справи (світоглядний аспект), а також особистісна значущість військово-професійної діяльності в системі його цінностей і життєвих цілей [49].

Отже, ефективність формування психологічної готовності в особового складу істотно залежить від таких чинників: сформованості професійно важливих якостей особистості; самооцінки власної підготовки, досвіду дій в екстремальних умовах; особистого досвіду мобілізації сил на вирішення задач більшої складності; громадянської зрілості; емоційної стійкості, вміння володіти собою; впевненості в своїх силах і товаришах; швидкості реакції, сміливості, цілеспрямованості; вміння самоналаштуватися, створювати оптимальні внутрішні умови для діяльності; мотивації; прагнення до досягнення того чи іншого результату, оцінки вірогідності його досягнення.

1.3. Специфіка, зміст та основні завдання діяльності військовослужбовців на етапі бойового злагодження військових частин і підрозділів

Бойове злагодження військ – один із найважливіших етапів підготовки військових частин і підрозділів, має стислі терміни й здійснюється з метою гарантованого набуття спроможностей для виконання ними визначених бойових завдань.

Сьогодні система бойового злагодження – невід’ємна складова бойової підготовки, яка є третім етапом у процесі проведення заходів відновлення боєздатності в період інтенсивної підготовки.

Відновлення боєздатності є основною складовою процесу організації та проведення заходів щодо забезпечення готовності органів військового управління здійснювати управління підпорядкованими військами (силами), а військових частин (підрозділів) – до виконання всього обсягу бойових завдань у відповідних районах у визначені терміни.

Відновлення боєздатності військ – комплекс заходів, що спрямований на поповнення втрат, які нанесені противником, і приведення у боєздатний стан особового складу, озброєння, військової техніки, системи управління та організаційно-штатної структури військових частин.

Порядок виконання заходів відновлення боєздатності

Заходи відновлення боєздатності органів військового управління, військових частин (підрозділів) здійснюються в три етапи:

– під час періоду підтримання навченості (I етап) – ротація із району виконання бойових завдань, організація відновлення боєздатності;

– під час базового періоду підготовки (II етап) – організаційні заходи з підготовки до бойового злагодження, індивідуальна (загальновійськова, фахова, курсова) підготовка;

– під час періоду інтенсивної підготовки (III етап) – проведення бойового злагодження.

Ми зупинимося на третьому етапі відновлення боєздатності – проведенні бойового злагодження.

Військові частини, що виведені з району проведення ООС для вдосконалення бойових спроможностей, готуються упродовж декількох місяців. На полігонах підрозділи бригад проходять повний цикл бойового злагодження та підготовки з урахуванням досвіду протистояння гібридним формам агресії.

Під час навчання особовий склад діє в умовах тактичної обстановки, яка динамічно змінюється. Завдання, які ставляться перед командуванням та підрозділами бригад, мають комбінований характер: дії в обороні та наступі, застосування різних видів артилерії, засобів протиповітряної оборони тощо. Одним із важливих завдань у ході навчання (можуть бути) – відпрацювання взаємодії механізованих підрозділів з іншими видами та родами військ. Зокрема, ввідні стосуються спільних дій наземних сил, підрозділів армійської авіації та Повітряних Сил ЗС України, взаємодії піхоти та артилерії під час відпрацювання завдань на єдиному оперативно-тактичному фоні.

Під час нарощування обстановки практику здобувають не лише військовослужбовці, які перебувають безпосередньо в бойових порядках, але й апарат керівництва навчанням. Це дієва форма підготовки офіцерів, у тому числі й вищої ланки, до самостійного прийняття рішень та управління військами, яка надає можливість більш якісно та ефективно застосовувати підрозділи під час бойових завдань.

У проведенні тактичних навчань командирам не варто розраховувати лише на відпрацювання дій за сценарієм. У реальному бою такого не відбувається, тому потрібне тактичне розуміння можливостей підрозділу і, відповідно, творчий та ефективний підхід до прийняття рішень. Зокрема, під час завершального етапу бойового злагодження механізованих бригад чимало вказівок командирам надається не за сценарієм. Кожен з них приймає рішення та діє відповідно до обстановки, що склалася. До прикладу, для підрозділів бригад чимало раптових ввідних стосується маневреності дій. Увага до виконання маневрів та

мобільність підрозділів надають можливість ефективніше застосовувати наявні сили й засоби в різних районах і на визначених рубежах.

Оскільки процес бойової підготовки підрозділів ЗС України відбувається безперервно, в процесі з'являються нові форми й методи застосування підрозділів. Основна увага звертається на ефективність командування підрозділами, оперативність, взаємодію видів і родів військ та застосування ними озброєння та техніки. До того ж, більшість військовослужбовців – це люди з реальним бойовим досвідом.

Разом із питаннями бойового застосування військ відпрацьовуються елементи бойового та технічного забезпечення.

Під час бойового злагодження вдосконалюється індивідуальна підготовка військовослужбовців, відпрацьовується алгоритм взаємодії військовослужбовців під час проведення ротного (батальйонного) тактичного навчання, бойові навички успішно поновлюються, військовослужбовці отримують нові спеціальні знання тощо.

В основу бойового злагодження покладено комплекс тактичних, тактико-стройових, тактико-спеціальних занять і навчань, у результаті проведення яких рівень індивідуальної підготовки особового складу, його здатність до колективних дій у складі підрозділів (частин) та спроможність штабів (органів управління) організувати виконання завдань будуть доведені до необхідного (або хоча б до мінімально необхідного) значення.

Військовослужбовці повинні бути максимально зібраними й мати постійну бойову готовність до виконання своїх професійних обов'язків. Служба в умовах підвищеного ризику, загрози здоров'ю може призводити до того, що військовослужбовці нерідко переживають події, які виходять за рамки звичайного досвіду. Ці переживання можуть травмувати психіку практично здорової людини. Тому чітке та суворе дотримання вимог особистої безпеки військовослужбовцями на етапі бойового злагодження є найважливішим фактором запобігання втратам серед особового складу в умовах повсякденної діяльності та в екстремальних

ситуаціях. Наявність обладнання та пропускну здатність польової навчальної матеріально-технічної бази повинні забезпечити якісну підготовку підрозділів у визначені терміни.

Особливості виконання бойового злагодження підрозділів

Під час злагодження підрозділів підготовка спрямовується на досягнення визначених спроможностей щодо ведення бойових дій з урахуванням досвіду застосування військових частин (підрозділів) у сучасних збройних конфліктах:

- починаючи зі злагодження взводів, підготовка здійснюється у складі взводних тактичних груп (механізований взвод, СПГ, АГС, снайпери, сапери тощо) із засобами посилення та колективною зброєю;

- кожне заняття з тактичними групами організовується на штатній техніці на незнайомій місцевості, з переходом від денних до нічних дій, із використанням холостих боєприпасів, імітації та з обов'язковим використанням кодованих карт, переговорних таблиць і заздалегідь встановлених сигналів;

- підрозділи готуються до автономних дій (у відриві від головних сил) у ході переміщення на великі відстані, при виконанні завдань у населеному пункті, в лісистій місцевості, вночі, при оточенні та виході з оточення;

- тактичні заняття (навчання) відбуваються спільно з підрозділами армійської та штурмової авіації, при цьому вогневе ураження авіацією та артилерією здійснюється “за викликом”;

- впровадження тактико-вогневих та спеціальних вправ стрільби, навчання швидкісної стрільби, стрільби на великі відстані, стрільби поперх (у проміжки) своїх підрозділів;

- відпрацьовуються спеціальні вправи для подолання страху під час артилерійського вогню, обстрілів зі стрілецької зброї, ударів авіації та боротьби з броньованими об'єктами противника;

- під час занять зусилля зосереджуються на зміцненні навичок особового складу в практичних діях із озброєнням, у тому числі в умовах обмеженої видимості, під вогневим впливом противника, на зміцненні навичок управління вогнем та надання цілевказівок, на постійних тренуваннях з особовим складом

екіпажів із технічної підготовки щодо усунення затримок та несправностей на техніці, на виконанні вправ водіння бойових машин усіма членами екіпажу та відпрацюванні питань щодо зміни швидкості та напрямку руху;

- вдосконалюються навички особового складу щодо порядку пошуку та знешкодження мінно-вибухових пристроїв із використанням реальних типових об'єктів (макетів), проводяться тренування в обладнанні укриттів для особового складу та порядку їх заняття, у встановленні вибухових та невибухових загороджень;

- на тактичних (тактико-спеціальних) навчаннях відпрацьовуються питання аерозольного маскування (затимлення) під час здійснення маневру на запасні позиції та виходу з-під ударів противника;

- відпрацьовуються питання ведення повітряної розвідки та вогню під час руху та з коротких зупинок, ведення загороджувального вогню зенітної артилерії, розосередження, зосередження та перенесення вогню, забезпечення взаємодії підрозділів ППО та авіації, в тому числі з питань відкриття та закриття коридорів прольоту своєї авіації;

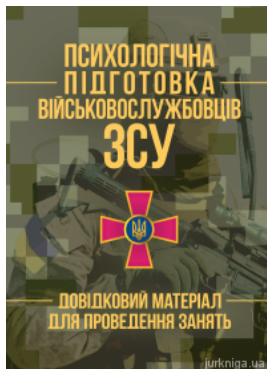
- в кожний предмет бойової підготовки впроваджується психологічна складова із застосуванням відповідних макетів, звукових (шумових) імітаторів та інших пристроїв, вправи на елементах психологічної смуги перешкод тощо;

- обов'язковим вважається відпрацювання питань надання військовослужбовцям психологічної підтримки, домедичної допомоги на полі бою, виносу їх з поля бою, організації евакуації до лікувальних закладів із залученням підрозділів медичного забезпечення бригадної (полкової, батальйонної) ланки та розгортанням відповідних медичних підрозділів;

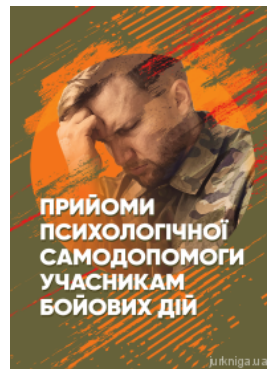
- виконання вправ стрільб для загальновійськових підрозділів у складі рот та взводів, проводяться з виконанням тактичних прийомів “танкова карусель“, “вогнева карусель“, “перекат“, здійснюється стрільба на велику відстань та з закритих вогневих позицій, на плаву, флангова стрільба та при відході;

- заняття у складі пар бойових машин (танків), тактичних

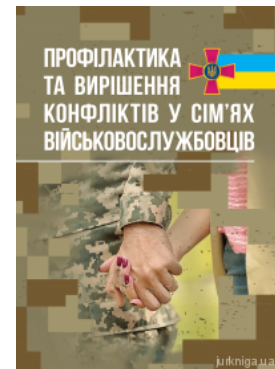
Книги, які можуть вас зацікавити

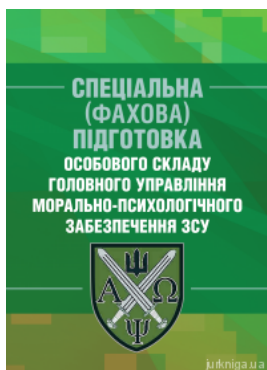
Психологічна підготовка військовослужбовців ЗСУ. Довідковий матеріал для проведення занять

Прийоми психологічної самопомоги учасникам бойових дій

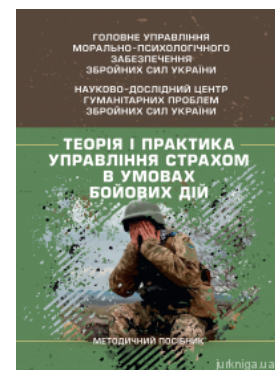
Профілактика та вирішення конфліктів у сім'ях військовослужбовців

Спеціальна (фахова) підготовка особового складу головного управління морально-психологічного забезпечення ЗСУ

Психологія індивідуальної роботи з військовослужбовцями

Теорія і практика управління страхом в умовах бойових дій

Перейти до галузі права
Військове право

[Перейти на сайт →](#)